

AUTORSKÉ PRÁVO

zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ze dne 7. dubna 2000

ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

předmět úpravy: práva autora k jeho dílu, právo nakladatele na odměnu, právo pořizovatele k jím pořízené databázi, ochrana autorských práv, kolektivní správa autorských práv

autorské dílo: dílo literární, jiné umělecké dílo a dílo vědecké; jedná se o jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora v objektivně vnímatelné podobě; např. slovesné dílo, hudební dílo, dramatické dílo, hudebně dramatické dílo, choreografické dílo, audiovizuální dílo, výtvarné dílo, architektonické dílo, sochařské dílo

anonymní dílo: dílo bylo zveřejněno bez udání jména autora; pseudonymní dílo: dílo bylo zveřejněno pod krycím jménem autora nebo pod uměleckou značkou, totožnost autora nelze v obou případech bez jeho souhlasu zveřejnit

dílo spoluautorů: vzniklo společnou činností dvou nebo více autorů a autorské právo náleží spoluautorům společně a nerozdílně a podíl z výnosů z autorského práva pro jednotlivé autory je úměrný velikosti jejich příspěvků v díle

osiřelé dílo: dílo, u kterého není určen autor, nebo pokud je určen, není nalezen (nedá se dohledat) ani po provedení důsledného vyhledávání (viz § 27b)

volné dílo: dílo, u kterého uplynula doba trvání majetkových práv, dílo může každý volně užít

výjimky z ochrany autorských práv ve veřejném zájmu: úřední dílo (vyhlášky, právní předpisy, opatření obecné povahy atd.) a výtvoř tradiční lidové kultury, u kterých není znám autor

zveřejnění díla: první oprávněné předvedení díla veřejnosti (předvedení divadelní hry, vydání knihy, vystavení výtvarného díla apod.)

vydání díla: zahájení oprávněného veřejného rozšiřování díla a jeho dalších rozmnoženin (kopií)

autor: fyzická osoba, která dílo vytvořila; autor souborného díla – fyzická osoba, která souborné dílo tvůrčím způsobem uspořádala; tzv. domněnka autorství – autorem je osoba, jejíž jméno je obvyklým způsobem uvedeno na díle nebo je u díla uvedeno v seznamu, který vede kolektivní správce

AUTORSKÉ PRÁVO

- autorská práva vznikají okamžikem vyjádření díla v jakékoli vnímatelné podobě, vznikají ještě před zveřejněním díla (tj. vznikají už ve chvíli, kdy má autor dílo „v šuplíku“)
- autorské právo zahrnuje práva osobnostní a práva majetková
- osobnostní práva: právo autora rozhodnout o zveřejnění svého díla (jeho rozšíření mezi veřejnost), právo na autorství, právo na nedotknutelnost díla – tato práva jsou spojena s osobou autora a jeho smrtí zanikají

- majetková práva: autor má právo dílo užít – to znamená zejména ho poskytnout různým způsobem jiné osobě; autor může udělit smlouvou oprávnění k užití díla další osobě (tzv. licence); právo užít dílo je zejména: právo na rozmnožování díla, právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny, právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny, právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny, právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny, právo na sdělování díla veřejnosti – tato práva přecházejí na dědice po autorovi
 - o rozmnožování díla: zhotovování rozmnoženin díla nebo jeho části, a to jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě (např. tisková, fotografická, zvuková, obrazová rozmnoženina/kopie, stavba architektonického díla, elektronická rozmnoženina)
 - o rozšiřování: prodej nebo jiný převod vlastnického práva k originálu nebo jeho rozmnoženině (např. darování), nabízení k rozebrání apod.
 - o pronájem: poskytnutí díla v hmotné podobě k jeho zpřístupnění veřejnosti za účelem přímého nebo nepřímého ekonomického zisku, a to na dobu určitou
 - o půjčování: zpřístupňování díla v hmotné podobě veřejně přístupnou institucí (např. knihovna) na dobu určitou bez ekonomického zisku
- právo autora na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla: autor uměleckého díla má v případě, že je jeho dílo znovu prodáváno, právo na odměnu, podmínky pro přiznání: výše ceny (1500 EUR a více), prodej přes galeristu, obchodníka s um. díly, absence podmínek pro uplatnění výjimky
- právo autora na odměnu při rozmnožování (kopírování) pro osobní potřebu: platí výrobce, dovozce a příjemce přístrojů na rozmnožování, poskytovatel rozmnožovacích služeb za úplatu; odměna závisí na počtu rozmnoženin, pravidla v příloze zákona
- právo autora na odměnu v souvislosti s pronájmem díla: pokud autor poskytne licenci k pronájmu díla zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam, vzniká autorovi vůči pronajímateli právo na odměnu
- doba ochrany: majetková práva trvají zpravidla po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti, pro počítání trvání MP se stanoví jednotný počátek na první den kalendářního roku následujícího po roce, v němž došlo k rozhodné skutečnosti (např. ke zveřejnění díla)

KOLEKTIVNÍ SPRÁVA

- správa majetkových autorských práv pro autory, případně dědice či jiné osoby, kterým autorská práva náležejí
- účelem je efektivně spravovat majetková autorská práva, chránit je a zároveň zpřístupňovat díla veřejnosti

kolektivní správce: právnická osoba sdružující nositele práv, vykonává kolektivní správu práv, musí získat oprávnění od ministerstva kultury, struktura: alespoň nejvyšší orgán, statutární orgán, kontrolní komise, jedná v nejlepším zájmu nositelů práv

Dilia, divadelní, literární, audiovizuální agentura

OSA, ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním

Intergram, nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů

OOA-S, ochranná organizace autorská – Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl

GESTOR, ochranný svaz autorský

OAZA, ochranná asociace zvukařů – autorů

povinná kolektivní správa: povinně jsou spravována mimo jiné tato práva – právo na odměnu za: zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu (kopírování), opětný prodej uměleckého díla, půjčování vydaného díla, užití zvukového záznamu vysílaného rozhlasem nebo televizí, zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu na nenahraný nosič; tato práva kolektivní správce musí ze zákona spravovat, jiným způsobem nemůžou být spravována

smlouvy k užití díla: uzavírá kolektivní správce se zájemci o užívání díla, s institucemi sdružujícími uživatele, s institucemi zastupujícími knihovny (zpravidla Národní knihovna zastupující ostatní knihovny), smlouvy poskytují oprávnění k užití díla, obsahují podmínky užití a sjednávají výši a způsob placení odměn, musejí být písemné

hromadné a kolektivní smlouvy: hromadná smlouva = smlouva uzavřená mezi kolektivním správcem a uživatelem děl, kterou kolektivní správce poskytuje oprávnění k užití všech děl, ke kterým spravuje práva; kolektivní smlouva = smlouva mezi kolektivním správcem a právnickou osobou sdružující uživatele děl nebo s právnickou osobou zastupující knihovny, práva a povinnosti ze smlouvy ale vznikají jednotlivým uživatelům (účel: jedna smlouva nahradí několik desítek různých smluv s jednotlivými subjekty)

rozšířená kolektivní správa: souvisí mimo jiné i s možností digitalizace děl knihovnami a má usnadňovat sdílení digitalizovaných děl (efektivnější uzavírání licencí prostřednictvím Národní knihovny, v opačném případě by licence musely uzavírat knihovny jednotlivě), zahrnuje mimo jiné i: právo na zpřístupňování díla v nehmotné podobě (elektronicky) včetně zhotovení jeho rozmnoženiny knihovnou, právo na zpřístupňování díla pomocí počítačové sítě, právo na zhotovení rozmnoženiny díla, které již není dostupné na trhu, a na jeho zpřístupňování

seznam děl nedostupných na trhu: Národní knihovna vede seznam děl, která již nejsou dostupná na trhu, další knihovny pak mohou pořídit rozmnoženinu takového díla pro doplnění svého fondu

sazby odměn za užití díla pro autory: stanoví zákon nebo sazebník kolektivního správce

nezávislý správce práv: právnická osoba, která vykonává výtěžnou činnost a hlavním předmětem této činnosti je správa autorských práv nebo práv souvisejících, musí mít oprávnění od ministerstva kultury; členy nezávislého správce práv nejsou nositelé práv, nemají zde majetkovou účast a neovládají ho (na rozdíl od výše popsaných kolektivních správců)

Nezávislý správce práv, s. r. o.

IS Media, s. r. o.

Nezávislá kultura, s. r. o.

Soundreef CZ, s. r. o.

Smlouvy mezi Národní knihovnou a kolektivními správci (dopadají na všechny knihovny)

- kolektivní smlouva o užití autorských děl živým nedivadelním provozováním (tzv. veřejná čtení)
- kolektivní smlouva o užití autorských děl zhotovením jejich rozmnoženin do databáze Národní digitální knihovny, jejich užitím zobrazením na terminálu knihoven a zobrazením na dálku (zpřístupnění děl nedostupných na trhu)
- kolektivní smlouva o půjčování zvukových záznamů zachycujících autorská díla, umělecké výkony a jiné zvuky
- smlouva upravující podmínky výkonu práva na půjčování děl v knihovnách a předávání statistik výpůjček
- smlouva o způsobu placení autorských odměn

VOLNÉ UŽITÍ A ZÁKONNÉ LICENCE

VOLNÉ UŽITÍ

volné užití: užití pro osobní potřebu fyzické osoby bez ekonomického prospěchu (např. záznam, rozmnoženina, napodobenina díla), rozmnoženinu si fyzická osoba vytváří sama, volné užití se nevztahuje na rozmnoženinu počítačového programu, elektronické databáze, architektonického díla

- rozmnožování na papír nebo obdobný podklad: zhotovení tiskové kopie díla fyzickou osobou nebo právnickou osobou pro vlastní potřebu nebo osobou, u které lze tiskovou kopii objednat, musí být včas a řádně zaplácena „autorská“ odměna
- citace
 - při splnění zákonných podmínek není citace zásahem do autorského práva
 - tzv. malé citace: užití výňatků ze zveřejněných děl v jiném díle, a to v odůvodněné míře; citaci je nutné vždy řádně označit (uvozovky, jméno autora, název díla, pramen)
 - tzv. velké citace: užití výňatků ze zveřejněného díla nebo celého drobného díla pro účely kritiky nebo recenze, která se vztahuje k tomuto dílu, k vědecké nebo odborné činnosti; je nutné uvést autora a název díla
 - výzkumná a výuková citace: užití díla při vyučování pro názornost nebo při vědeckém výzkumu, je nutné uvést autora a název díla

knihovní licence

- umožňuje: zhotovení rozmnoženin díla pro archivní a konzervační potřeby knihovny zhotovení rozmnoženin díla, které bylo poškozeno nebo ztraceno a které není nabízeno na trhu
zpřístupňování díla a vyhotovení jeho rozmnoženiny prostřednictvím technického zařízení v objektu knihovny

půjčování obhájených diplomových, rigorózních, disertačních a habilitačních prací v objektu knihovny, pokud půjčování autor nevyloučil

půjčování

- je součástí knihovní licence
- půjčování originálů nebo rozmnoženin díla
- platí se odměna autorům za půjčování (přes kolektivní správu), poplatky za půjčování hradí stát, odměna se neplatí za prezenční půjčování
- půjčování je řešeno kolektivní smlouvou mezi Národní knihovnou a agenturou Dilia (Smlouva o způsobu placení autorských odměn v souvislosti s půjčováním originálu nebo rozmnoženiny vydaného díla), do 31.5. NK předá hlášení o výpůjčkách agentuře, dále NK žádá o dotaci Ministerstvo kultury na úhradu autorských odměn

katalog

- za účelem nabídky k půjčení a zpřístupnění obsahu děl lze užit rozmnoženinu díla nebo jeho části obsažené na obálce, případně tematický obsah v knihovním či obdobném katalogu, nejedná se o porušení autorského práva
- pokud katalog obsahuje výtvarná díla, je nutné zamezit jejich užití k ekonomickému prospěchu

LICENCE

pro osiřelé dílo: umožňuje zhotovit rozmnoženiny osiřelého díla pro účely digitalizace, dále zpřístupnění počítačovou a obdobnou sítí, indexaci, katalogizaci; musí jít o dílo, které je součástí sbírky instituce, která rozmnoženinu zhotovuje

nakladatelská licence

- licenční smlouva dle zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- autor poskytuje licenci k rozmnožování a rozšiřování autorského díla slovesného, hudebně dramatického nebo hudebního, výtvarného, fotografického nakladateli
- pokud není smlouva uzavřena výslovně jako nevýhradní, má se za to, že je výhradní
- výhradní licence: autor nesmí poskytnout již udělenou licenci žádné další osobě
- nevýhradní licence: autor může licenci poskytnout více osobám
- právo nakladatele na odměnu: nakladatel má právo na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu fyzické osoby a vnitřní potřebu právnické osoby; právo trvá 50 let od vydání díla, jedná se o kolektivně spravované právo

licenční smlouva

- řídí se zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- autor licenční smlouvou může poskytnout komukoli právně k užití díla v původní nebo zpracované formě, a to k užití určitým způsobem nebo všemi způsoby a v omezeném nebo neomezeném rozsahu
- licenci je nabyvatel povinen využít, pokud není ve smlouvě uvedeno jinak

- licenční smlouva je vždy úplatná, pokud má být bezúplatná, je třeba to ve smlouvě výslovně uvést
- odstoupení od smlouvy: autor může od lic. smlouvy odstoupit, jestliže nabyvatel výhradní licence licenci vůbec nevyužívá nebo ji nevyužívá dostatečně a jsou tím značně dotčeny zájmy autora; autor musí před odstoupením nabyvatele vyzvat k nápravě; autor nemůže uplatnit právo na odstoupení do dvou let od uzavření licenční smlouvy
- odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení: autor může odstoupit, pokud jeho dosud nezveřejněné dílo již neodpovídá jeho přesvědčení a jeho zveřejněním by byly nepříznivě dotčeny jeho oprávněné osobní zájmy; autor nahradí nabyvateli škodu, která mu odstoupením vznikla
- zánik udělené licence: smrtí fyzické osoby nebo zánikem právnické osoby, které byla licence udělena, přechází práva a povinnosti z licenční smlouvy na dědice nebo právního nástupce; licenční smlouva ale může také takový přechod licence vyloučit

PORUŠENÍ AUTORSKÉHO PRÁVA

přestupky (výběr)

- přestupky fyzických osob: neoprávněné užití autorského díla, obcházení či maření technických prostředků sloužících k ochraně autorských práv, neposkytnutí informací o opětovném prodeji uměleckého díla; sankce 100 000 – 150 000 Kč
- přestupky právnických osob a podnikajících fyzických osob: neoprávněné užití autorského díla, obcházení či maření technických prostředků sloužících k ochraně autorských práv, neposkytnutí informací o opětovném prodeji uměleckého díla, neoprávněný výkon kolektivní správy; sankce 50 000 – 500 000 Kč
- přestupky kolektivních správců: nesplnění některé z povinností vůči nositelům práv, neprověření společného zástupce kolektivních správců, nedodržení postupu při uzavírání smlouvy s uživatelem, nedodržení postupu při sjednávání sazebníku odměn, nevyhotovení výroční zprávy, nesplnění povinnosti sjednat nápravu dle rozhodnutí Ministerstva kultury; sankce 100 000 – 500 000 Kč

trestné činy

- porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi: jedná se o:
 - o neoprávněný zásah nikoli nepatrný do zákonem chráněných práv k autorskému dílu – trest odnětí svobody, zákaz činnosti nebo propadnutí věci;
 - o neoprávněný zásah vykazující znaky obchodní činnosti, vedoucí ke značnému prospěchu pachatele nebo ke značné škodě pro oběť, pachatel se neoprávněného zásahu dopustí ve značném rozsahu – trest odnětí svobody, peněžitý trest nebo propadnutí věci;
 - o neoprávněný zásah vede k prospěchu velkého rozsahu nebo škodě velkého rozsahu, pachatel se dopustí zásahu ve velkém rozsahu – trest odnětí svobody
- neoprávněný zásah – např. přivlastnění si autorství, zveřejnění díla bez souhlasu autora, snížení umělecké hodnoty díla atd.; nikoli nepatrný zásah – dle okolností

konkrétního případu, intenzity zásahu, způsobu provedení, následků, počtu případů, pohnutek pachatele, míry zavinění

- padělání a napodobení výtvarného díla:

- padělání výtvarného díla nebo napodobení výtvarného díla v úmyslu, aby bylo nové dílo považováno za původní – trest odnětí svobody, zákaz činnosti nebo propadnutí věci;
- padělání či napodobení díla jako člen organizované skupiny, pachatel získá značný prospěch nebo spáchá trestný čin ve značném rozsahu – trest odnětí svobody;
- pachatel paděláním nebo napodobením získá pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu nebo se dopustí činu ve velkém rozsahu – trest odnětí svobody